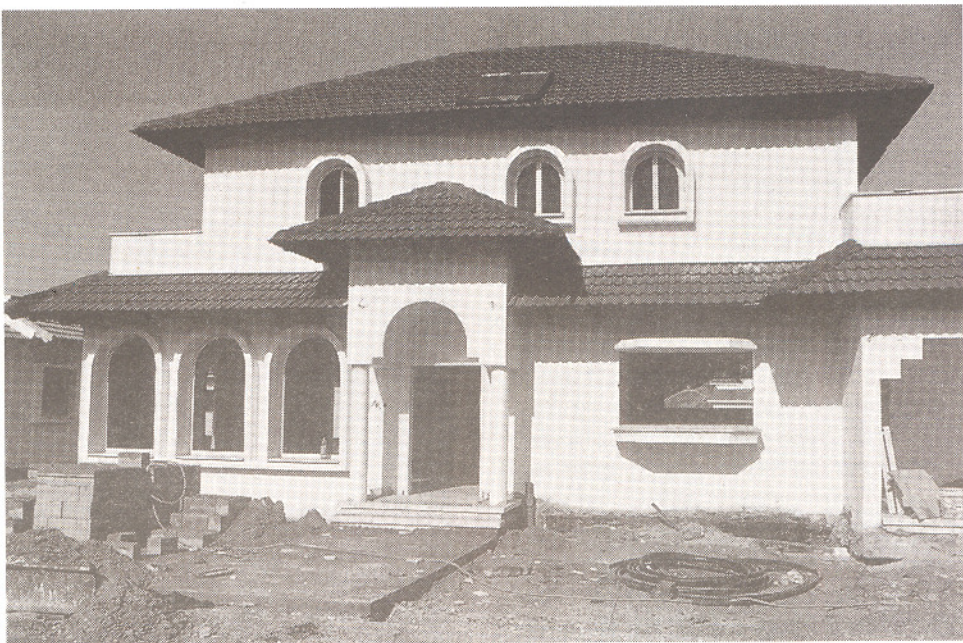

מתוך 'חומות קיקלופיות'
של גלעד אופיר, 1995
(שכונת אורות, אור עקיבא)

הבונים החופשיים

'צורות מגורים' מצטרף לעיסוק המתרחב בקשר שבין אדריכלות לחברה, אבל חסר בו קו ביקורתי אחד שיוביל את הספר) נתי מרום

צורות מגורים: אדריכלות וחברה בישראל // עורכות: שלי כהן וטולה עמיר (חרגול עם עובד | 302 עמודים

והמובנת מאליה. מהלך כזה עושות בהצלחה העורכות במאמרן המשותף העוסק בממ"ד - 'מרחב מוגן דירתי' - שדרכו הן מנתחות את האופן שבו מפ' ריטה המדינה את חובתה לספק הגנה אורחית לכל תושביה.

בין 14 המאמרים בספר - חלקם מחדשים ומרתקים, אחרים מנוטים בנתיבים מוכרים יחסית - בולט בעיקר העיסוק בעבר המתמשך: צורות מגורים שהיו ועודן נפוצות בישראל, כמו השיכון הציבורי, בית המגורים בקיבוץ, הקריה החרדית או הבית הערבי. ההווה והעתיד שמעבר לפינה נוכחים בספר פחות. יוצאי דופן בהקשר הזה הם מאמרה של ורה טרייטל שעוסק ב'ארץ הפרברים' החדשה של שנות ה-90, בשכונות שהן וריאציות של 'נאות', 'גני' או 'סביוני', ובקוטג' הישראלי שהמפרט הט' כני שלו מתפקד כרשימת מלאי של סמלי סטטוס, "מייצגים אותנטיים של טעם ישראלי צרכני קול-קטיבי"; ומאמרו של דני רבינוביץ, שמנסה לפזר את הערפל התודעתי מסביב למושג 'בית משותף' (עדיין צורת המגורים הנפוצה ביותר בישראל) ומגיע בסיומו למסקנה מפתיעה, שלפיה דווקא מגדלי המגורים היוקרתיים שנבנים בישראל בעשור האחרון מגלים קווי דמיון למערכות ניהול המשאבים המשור

שאפילו 'ארץ נהדרת' מייחדת מערכון שבועי למצוקת הדיור בעיר הגדולה, אפשר להכריז סופית שהעיסוק במרחב הישראלי תוסס יותר מאי פעם. ארון הספרים האדריכלי התרחב בשנים האחרונות והתווספו אליו מחקרים חדשים שעוסקים בקשרים שבין אדריכלות, עיר, מרחב וחברה בישראל; מוספי הנדל"ן הולכים ומתעבים, וכוללים לא רק דיווחים על תנודות מניות או על המגדלים שמ' שנים את קו הרקיע של תל אביב, אלא גם כתבות 'ליף סטייל' בנושא מגורים; ונדרמה שגם עיתונים ומקומונים מדווחים יותר מבעבר על נושאים כמו משבר הדיור הציבורי, מאבקים נגד פינוי תושבים מבתיהם או הטרגדיה החברתית של חסרי בית שקופאים ברחובות. בהתחשב בעובדה שעד לפני כמה שנים עמדו לרשותו של הקורא המתעניין בעיקר ספרים מהסוג שנהוג לכנות 'ספרי שולחן קפה' - אלכוהולי תמונות מהודרים שהם בעצמם אונייקטים כמו אדריכליים לעיצוב הסלון - אין ספק שמדובר במגמה חיובית.

הספר 'צורות מגורים' הוא חלק מעיסוק גובר במ' קומות הקונקרטיים שבהם ישראלים גרים, במרחבים

עוד 3 ספרים על הקשר שבין אדריכלות לחברה בישראל

עיר לבנה, עיר שחורה

הספר 'צורות מגורים' הוא חלק מעיסוק גובר במ' קומות הקונקרטיים שבהם ישראלים גרים, במרחבים שהם בוחרים לקיים בהם את חייהם - כמו גם המרחב בים של מי שמוגבלים בבחירתם, כתוצאה ממדיניות ממשלתית מכוונת או מכוחות שוק נעלמים ולעיתים אלימים. בדומה לרבים מהספרים הרלוונטיים שיצאו בשנים האחרונות, גם הספר הזה בנוי כאסופת מאמרים נפרדים של חוקרים, שעוסקים בהיבטים שונים של דיור בישראל. לבחירה עריכתית כזאת יש אמנם יתרון מסוים, בכך שהיא מאפשרת לתקוף נושא אחד מנקודות מבט מגוונות, אבל יש לה גם חולשה עיקרית, והיא היעדרה של תזה אחת ברורה שמובילה את הקורא לאורך הספר כולו. זה מורגש כבר במאמר הפתיחה של העורכות, שלי כהן וטולה עמיד - מעין תוכן עניינים שאינו מתעכב מספיק על המשתמע מ"נקודת המבט הכפולה המשלבת אדריכלות וחברה". כספר שמבקש לעסוק באינטראקציה בין חברה לאדריכלות, יש כאן גם ייצוג יתר לכותבים שהם אדריכלים בהתמחותם לעומת מיעוט כותבים שאמורים על מדעי החברה.

ובכל זאת, ההתמקדות בבנייה הסטנדרטית למגורים, "בנייה שגרתית שאינה מבטאת בהכרח הישגים אדריכליים", היא בחירה מרתקת למי שמוצא עניין דווקא בבנאלי לכאורה ושואף לפצח את הקודים שלו כדי לראות מעבר לחזות המוכרת

בעשור האחרון מגלים קווי דמיון למערכות ניהול המשאבים המשורתפים של חברות חקלאיות ושבתיות 'פרימיטיביות'.

הספר שם דגש בעיקר על "יצרני המגורים" הקטנים, אותם דיירים ש"בונים ביתם" או "משנים שיכונם". זאת פרספקטיבה חשובה, אבל לא די בה. מי שחסרים מאוד בספר הם

היצרנים הגדולים והממסדיים של צורות המגורים - חברות הנדל"ן והבנייה, היוזמים והקבלנים, כמו גם תהליכי הייצור המתנהלים תחת ידה המכוונת, המסודרת או המגבילה של המדינה (המאמר המסכם של רחל קלוש נוגע בחלק מההיבטים האלה). חסרה גם התייחסות לאנשי המכירות והיחצנות, סוכני הנדל"ן וסוכני התרבות, קובעי טעם למיניהם ושלל תוצריהם - כתבי עת, ברושורים מסחריים, פרסומות ואפילו ספרים כמו הספר הזה - שפעולתם המשולבת חשובה לא פחות לעיצוב סגנונות החיים וצורות המגורים הנחשבות בתקופה נתונה. רק תוך התייחסות למפגש הדינמי הזה בין מי שמגדירים את ההיצע בשוק הדיור לבין מי שמעצבים טעמים ואופנות וקובעים את הביקוש, אפשר להבין את מסלולי המוביליות המרחבית של קבוצות בישראל ואת 'שערי החליפין' שנקבעים בחברה בין צורות המגורים השונות. ●

עיר לבנה, עיר שחורה

< שרון חטברד

דיוניסוס בסנטר

< תמר ברגר

כיבוש אזרחי

< איל ויצמן ורפי סגל